Dnešní člověk poznal hranici své historické smrtelnosti – a zjistil, že vede našimi dny! Pochopil, že je schopen zcela reálného, ba dokonce okamžitého sebezničení, a to (paradoxně!) díky své racionální dokonalosti.

Lyotardovo východisko směřuje k přesvědčení, že překonání oné krize „zmatení jazyků" a nalezení sjednocujícího stanoviska je možné jedině 1) v ne-rozumném mýtu nebo 2) pomocí společenského násilí. Oba tyto „postupy" se v současném světě uplatňují, pro oba je příznačný odklon od rozumu.

Je otázka, zda je „lidsky účelné" hledat sjednocující stanovisko za každou cenu.

Tváří v tvář krizové situaci moderní společnosti se snaží postmodernismus vytvořit **koncepci pluralitního světa, pluralitní společnosti – jako možné (a potřebné) protiváhy univerzalismu a totalitarismu.**

„Post-moderní pojetí filozofie se dá vyjádřit takto: filozofové nechtějí být funkcionáři lidstva, ale cikány lidstva. Chtějí neustále narušovat představu, že lidstvo k něčemu spěje, že má nějaký úkol, že musí hledat absolutní principy, že mýty bílé rasy jsou univerzálně platné a závazné pro všechno lidstvo. Post-moderní filozof svádí k toulání tam, kde všichni chtějí být ‚funkcionáři pochodujícího lidstva'.

(…)

Shrňme základní motivy post-moderního myšlení. Za prvé: je třeba nějak vyjít z doupěte. Pravda není ‚přítomnost před očima' ani koncentrační tábor, do něhož člověk zavléká všechny věci a jevy, aby o nich měl ‚přehled'; pravda nemůže být myšlena ‚z vidění'. Západní člověk interpretuje pravdu jako ‚vnitřek doupěte'. Post-moderní obrat určuje pravdu jako smíření se s oním ‚vně doupěte'. Smysl není v tom, že vtáhneme nové věci a jevy do vnitřku doupěte, ale v úctě k tomu, co už nelze nijak měnit a vyrábět. Vně přestává být hrozbou a stává se něčím, k čemu člověk patří.

(…)

Za druhé je třeba se vymanit z moci mýtu o konečném řešení, o trestu a odměnách, který je základem moderní filozofie dějin. Tento mýtus zakládá panství člověka nad přírodou tím, že redukuje svět na pouhý předmět, jakousi zkoušku, v níž ten, kdo obstojí, získá nesmrtelnost. Patočka hovoří o ‚happy endu', který si filozofie neustále vymýšlí. Jak se skutečnost stala bajkou – tak zní největší Nietzscheova otázka. Žít bez happy endu, to je velký post-moderní motiv. Jeho důsledkem je ‚dehistorizace' sociálnosti. Lidské sociální vztahy se vymaňují z podřízenosti historickému projektu, do níž je uvrhla moderní filozofie dějin. Smysl se ustavuje v lidské komunikaci. V cyklickém čase života a ne v projektech konečných řešení.

Za třetí je třeba vysvobodit lidskou řeč z pout epistemologie. Rozhodující v řeči je to, že v napětí mezi hledisky prosazujícími se v dialogu vzniká hledisko univerzálnější, nové, neredukovatelné na vědomí žádného z účastníků dialogu. Podstatné na skutečné řeči je to, že se můžeme dozvědět něco, co jsme vědět nechtěli, že do našeho vědomí pronikne hledisko, které bychom nikdy neznali, kdybychom nezakusili jinost druhého člověka. Nejde o to, nalézt pravidla, která činí všechny lidské věty souměřitelnými, ale o to, zůstat otevřen možnosti, která je řeči vlastní: dozvědět se i to, co jsem vědět nechtěl."

(V. Bělohradský: Příchod doby cikánské aneb Evropou se jen potulovat, in: Přirozený svět jako politický problém, Praha 1991)